

Praktyki pedagogiczne

ABC Praktykanta

Spis treści

1. Organizacja kształcenia psychologiczno-pedagogicznego studentów w toku praktyk
2. Organizacja pracy studenta podczas praktyk
3. Organizacja pracy na praktykach – realizacja zadań kształcenia psychologicznego
4. Organizacja pracy na praktykach – realizacja zadań kształcenia pedagogicznego
5. Harmonogram pracy studenta
 - 5.1. Harmonogram pracy studenta na praktykach
 - 5.2 Harmonogram pracy studenta po praktykach w ramach kształcenia psychologicznego
 - 5.3 Harmonogram pracy studenta po praktykach w ramach kształcenia pedagogicznego
6. Kryteria oceny portfolio
7. Obowiązki osób współpracujących w realizacji praktyk pedagogicznych

1. Organizacja kształcenia psychologiczno-pedagogicznego studentów w toku praktyk

Program kształcenia psychologiczno-pedagogicznego CEN UW. jest tworzony w ścisłej korelacji z organizacją i programem Twoich praktyk studenckich. Zakładamy, że nawiązując do zdobytych na praktykach doświadczeń w szkole, będziesz mógł efektywniej:

- rozwijać umiejętności planowania, prowadzenia i dokumentowania zajęć,
- budować dobre relacje z uczniami, gronem pedagogicznym, rodzicami,
- badać i rozumieć rzeczywistość edukacyjną szkoły, integrując poznaną teorię z praktyką.

Chcielibyśmy także zachęcić Cię do refleksji nad kierunkiem i przebiegiem własnego rozwoju zawodowego, w tym budowania osobistej teorii bycia nauczycielem – wychowawcą.

2. Organizacja pracy studenta podczas praktyk

Aby móc w pełni zrealizować założone cele kształcenia ustalamy, że **30 godz. praktyk w szkole** poświęcisz na realizację zadań bloku psychologiczno-pedagogicznego.

W ramach kształcenia psychologiczno-pedagogicznego, zobowiązany jesteś do prowadzenia osobistej teczki *Portfolio praktykanta*¹. W skład portfolio powinny wchodzić:

¹ Portfolio jest jedną z technik monitorowania i autoprezentacji rozwoju zawodowego nauczyciela – najczęściej przyjmuje się, że jest to stale powiększająca się kolekcja materiałów o charakterze autentycznych dokumentów, ilustrująca rozwój kompetencji zawodowych. (zob. *Uczenie metodą projektów* (red.) B.D. Gołębiak, s.22-28, WSiP, Warszawa 2002.

2.1 Kształcenie psychologiczne:

- obserwacje, protokoły, analizy oraz inne materiały niezbędne do przygotowania analizy przypadku ucznia.

2.2 Kształcenie pedagogiczne:

- wszystkie materiały związane z realizowanym projektem studenckim,
- *Dzienniczek Doświadczeń* praktykanta,
- ksero/skan wypełnionego przez nauczyciela – opiekuna praktyk w szkole arkusz obserwacji „*Kompetencje nauczycielskie praktykanta w zakresie sprawnego prowadzenia lekcji*”,
- ksero/skan „*Szkolnej karty zaliczenia praktyki*”.

Po praktykach chcemy, bazując na Twoich doświadczeniach wyniesionych z praktyk studenckich, pomagać Ci w doskonaleniu własnego warsztatu pracy nauczyciela.

2. Organizacja pracy na praktykach – realizacja zadań kształcenia psychologicznego

Celem tej części Twoich działań jest wykorzystanie poznanych technik gromadzenia wiedzy o uczniu w praktyce (m.in. obserwacji, analizy wytworów) przez zebranie do teczki portfolio materiałów opisujących wybranego przez Ciebie ucznia. Materiały te będą szczegółowo omówione i wykorzystane w czasie zajęć psychologicznych podsumowujących praktyki studenckie, gdzie posłużą do przygotowania analizy przypadku ucznia (opis funkcjonowania ucznia i sposobów pomocy dydaktyczno-wychowawczej możliwych do zastosowania wobec niego – por. plik „Plan pracy zaliczeniowej”).

By przygotować się do realizacji zadania w czasie trwania praktyk, po własnych wstępnych obserwacjach oraz konsultacji i uzyskaniu zgody nauczyciela-opiekuna praktyk, wybierz ucznia, który przyciąga swoim zachowaniem Twoją uwagę. Wybór może dotyczyć wyjątkowych zdolności lub zainteresowań ucznia, jego bardzo dobrych kontaktów z innymi uczniami lub nauczycielami, albo też jego kłopotów w kontaktach z rówieśnikami (np. agresji, wpadania w konflikty, podburzania grupy, izolowania się od innych uczniów) i z nauczycielami (negowanie zasad i próśb nauczycieli, niewypełnienie poleceń, nieprzygotowanie się do zajęć itd.).

Decydując się na wybór ucznia, zastanów się, z jakich powodów chcesz zająć się właśnie tą osobą. Następnie rozpocznij zbieranie szczegółowych informacji o uczniu.

Chcemy przestrzec Cię przed wybieraniem najtrudniejszego ucznia w szkole, a zwłaszcza ucznia notorycznie wagarującego (nie będziesz miał okazji do zebrania niezbędnych materiałów, bo wciąż będzie nieobecny). Koncentruj się raczej na uczniach, z którymi możesz nawiązać kontakt umożliwiający Ci zebranie materiałów. Pamiętaj, że tutaj chodzi przede wszystkim o doskonalenie Twoich umiejętności, zadanie nie może więc być zbyt trudne (powinno być możliwe do realizacji).

Ponieważ przeprowadzenie rzetelnej analizy zachowań ucznia wymaga posiadania bezstronnych informacji na jego temat, wymagane jest, abyś wykorzystał wszystkie podane niżej źródła dostępnej wiedzy o uczniu. Korzystanie z niektórych źródeł może być trudne (np. przeprowadzenie rozmowy z uczniem lub badania socjometrycznego), jednak jesteś zobowiązany do rozpoczęcia realizacji każdego z wymienionych zadań. Jeśli jego wykonanie, z niezależnych od Ciebie przyczyn, jest niemożliwe zapisz to w protokole, opisując szczegółowo całą sytuację.

Materiały zamieszczone w portfolio poprzedź krótkim przedstawieniem ucznia: zapisz jego imię lub inicjał (ze względu na poufność zebranych materiałów nie podawaj jego nazwiska, imię też może zostać zmienione), płeć, wiek, rodzaj szkoły, klasę, miejsce zamieszkania (duże miasto, małe miasto, wieś).

Wśród materiałów zebranych przez Ciebie powinny znaleźć się:

1. Spisane szczegółowe **protokoły obserwacji zachowań ucznia**, a w tym:

- Dokładna obserwacja 2 całych lekcji – jednej z przedmiotu, z którego uczeń ma największe trudności (i/lub na którym sprawia największe kłopoty wychowawcze), jednej z przedmiotu, nie sprawiającego uczniowi trudności (lub sprawiającego trudności najmniejsze) i/lub na której nie sprawia on kłopotów wychowawczych; jeśli z jakichś przyczyn nie jest to możliwe, zrób po prostu obserwacje 2 dowolnych lekcji; jeśli i to będzie trudne ogranicz się do lekcji, które Ty poprowadzisz – wówczas po zakończeniu lekcji zapisz wszystko, co pamiętasz z jej przebiegu ze szczególnym uwzględnieniem zachowań wybranego ucznia.
- Dokładna obserwacja 2 przerw, w których uczestniczy uczeń (możesz wykorzystać dyżur na korytarzu – naturalną sytuację, w której nauczyciel obserwuje zachowanie uczniów, notatki zrobisz po przerwie);
- dzienniczek obserwacyjny zawierający krótkie notatki po każdym kontakcie z uczniem w różnych sytuacjach szkolnych, i jeśli to możliwe także w pozaszkolnych – co najmniej 3 notatki.

Obserwacje muszą być rozłożone w czasie, co najmniej w ciągu dwóch tygodni pracy szkoły.

Pamiętaj, żeby w czasie obserwacji zachowywać się naturalnie tak, aby uczeń nie czuł się podglądany czy oceniany. Jeśli sądzisz, że uczeń tak się czuje, zwróć także uwagę na innych uczniów, a notatki rób później. Twoje obserwacje nie mają na celu naruszenia prywatności ucznia, a jedynie rozwój Twoich kompetencji nauczycielskich. Bądź jednak ostrożny w swoich działaniach.

A oto fragment przykładowego protokołu z lekcji: Pewnego dnia obserwowałam lekcję języka angielskiego w klasie II b, w szkole podstawowej. Na początku lekcji nauczycielka prosi uczniów by powstali. Pada powitanie: „Good morning”, dzieci odpowiadają: „Good morning”. Nauczyciel pyta uczniów o przeliterowanie imion w języku angielskim. Następnie padają pytania o zwierzęta

domowe, np.: „Have you got a dog?, Have you got a mouse?” Dzieci odpowiadają chórem: „Yes”, „No”. Na tablicy wisi duży, kolorowy obrazek przedstawiający miasto, ludzi, samochody, itp. Po paru minutach następuje praca w grupach, mamy grupę nr 1 i nr 2. Nauczycielka każdej grupie rozdaje kartki, każda grupa ma w przeciągu 5 minut wypisać jak najwięcej rzeczy, które widzi na obrazku. Ania (**obserwowana dziewczynka**) się wierci, nie wie co robić, nauczycielka zwraca jej uwagę: „Aniu! Czy wiesz, co masz robić?”, Ania nie jest zainteresowana lekcją, nie słucha poleceń. Nauczycielka powtarza dwa razy Ani, że ma dołączyć do grupy nr 1. Po skończonym zadaniu dzieci odpowiadają ile zapisały słów. Grupa 2 wygrywa. Ania wydaje się być nieobecna, jest „w tle klasy”, nie zadaje pytań, nie odpowiada, nie reaguje na reakcje grupy.

2. Analiza wytworów ucznia.

Powinny zostać przeanalizowane co najmniej 4 wytwory, w tym:

- co najmniej dwa zeszyty,
- jedno wypracowanie na temat dowolny,
- oraz dodatkowo rysunki, projekty lub prezentacje.

Należy uzyskać zgodę ucznia na przejrzanie jego zeszytów, wypracowań itp. Jeżeli nie będziesz miał dostępu do wytworów ucznia, przeanalizuj zeszyt z przedmiotu, którego uczysz. Możesz przejrzeć go w czasie lekcji, np. przy sprawdzaniu zadania domowego, a wnioski zapisać później.

Kryteria analizy prac ucznia:

W przypadku analizy zeszytów należy określić:

- jakość i czytelność pisma,
- typowe, powtarzające się błędy (rzeczowe, ortograficzne, w liczeniu),
- liczbę skreśleń, poprawek,
- dokończenie notatek,
- wykonanie zadań domowych,
- liczbę pustych miejsc, luk,
- staranność i estetyka prowadzenia zeszytu (także zmiany, zróżnicowanie),
- oceny lub opinie nauczyciela.

W przypadku analizy wypracowań należy określić:

- Temat wypracowania
- Język – bogactwo słownika, złożoność zdań, obrazowość języka (porównania i metafory), poprawność językowa (gramatyka, ortografia)
- Konstrukcję: wstęp, rozwinięcie zakończenie
- Wykorzystanie wyobraźni, wyjście poza stereotypy szkolne
- Odniesienia osobiste (założenie: napisany tekst jest formą ekspresji siebie, własnych emocji, postaw, potrzeb, sposobu widzenia świata itp.):
 - Wyrażane emocje: ogólny nastrój, emocje pozytywne, negatywne

- Cechy bohatera wypracowania: akceptowane, krytykowane, ewentualna identyfikacja z bohaterem
- Wyrażane opinie o innych ludziach, sensie życia, sobie samym.

W przypadku prac plastycznych należy określić:

- treść i temat pracy (szczególnie przy pracach dowolnych),
- wybraną technikę,
- jakość wykonania pracy,
- ilość i jakość wykonanych szczegółów i detali,
- adekwatność doboru kolorów do tworzonego tematu,
- adekwatność sposobu wykonania pracy w odniesieniu do wieku ucznia,
- w przypadku uczestniczenia w powstawaniu pracy także czas poświęcony na realizację wytworu i nastawienie ucznia wobec swojej pracy,
- w przypadku analizy wielu dowolnych prac ucznia – dominującej w nich tematyki oraz kolorystyki.

Analizę należy wykonać według otrzymanych kryteriów na bieżąco (niemożność zabrania wytworów uczniowi). Gdy istnieje taka możliwość fragmenty zeszytów, projektów, prezentacji, wypracowania, rysunki należy skopiować i włączyć do teczki portfolio. Dla każdego wytworu analiza powinna być przeprowadzona oddzielnie. Warto wzbogacić ją o własne przemyślenia i obserwacje.

3. **Wyniki badania socjometrycznego.** Celem badania jest ustalenie pozycji wybranego ucznia w jego klasie.

W klasie, do której uczęszcza wybrany uczeń należy przeprowadzić badanie socjometryczne z **użyciem 1 kryterium pozytywnego. W żadnym wypadku nie posługuj się kryterium negatywnym, aby nie zaburzyć relacji w klasie!** Jeśli Twój opiekun praktyk uzna, że badanie socjometryczne może zakłócić atmosferę w klasie, nie wykonuj go. Ogranicz się wtedy do obserwacji relacji obserwowanego ucznia z kolegami w klasie i na przerwach.

Do teczki portfolio należy wpiąć wypełnioną tabelkę wyborów, narysowany socjogram oraz ich analizę zgodnie z poznanymi zasadami. Koniecznie uwzględnij pozycję socjometryczną obserwowanego ucznia w klasie.

4. **Wyniki diagnozy ról zadaniowych** pełnionych przez ucznia.

Obserwacja wybranego ucznia w sytuacji pracy grupowej na lekcji i zdiagnozowanie, jakie role zadaniowe pełni (np. według typologii H. Hamer).

Przykładowe role grupowe, jakie mogą podejmować uczniowie pracując w grupie:

Koordynator – rozdziela zadania pilnuje przebiegu pracy

Motywator – pobudza do działania, zachęca do pracy

Pomysłodawca – podsuwa pomysły, proponuje rozwiązania

Modyfikator – modyfikuje pomysły, rozszerza je, wzbogaca

Echo – powtarza pomysły, kontynuuje pracę zaczęta przez innych

Ekspert – udziela odpowiedzi na różne pytania, wie więcej niż inni

Słuchacz – uważnie słucha, czasem włącza się w dyskusję

Pomocnik – wykonuje prace dodatkowe, notuje, referuje

Strażnik zasad – pilnuje reguł pracy i przestrzegania zasad

Bierny – nie włącza się w pracę grupy, wycofuje się z zadań

Zniechęcony – negatywnie nastawiony, podważa pomysły i sens pracy grup

Indywidualista – pracuje po swojemu, nie przestrzega reguł i zasad

Dominujący – nie dopuszcza innych do głosu, narzuca swoje zdanie

Kozioł ofiarny – jest obiektem ataków innych uczniów

Blokujący – przeciwstawia się inicjatywom większości grupy, neguje pomysły

Błazen – utrudnia skupienie pozostałym uczniom wygłupiając się

Kotek – stale domaga się uznania, przypochlebia się

5. **Zapis rozmowy z wychowawcą klasy i/lub pedagogiem szkolnym.** Celem rozmowy jest:

- ustalenie, na czym polegają trudności wybranego ucznia w nauce i zachowaniu (jeśli są takie),
- jakie są mocne strony ucznia (uzdolnienia, zainteresowania),
- ogólna opinia nauczyciela o uczniu.

PAMIĘTAJ!

- Umów się na indywidualne spotkanie w czasie i miejscu dogodnym dla Ciebie i Twojego rozmówcy.
- Zaplanuj na spotkanie odpowiednią ilość czasu.
- Przemyśl kolejność pytań, jakie chcesz zadać.
- Na wstępie wyjaśnij, że przeprowadzenie rozmowy stanowi jedno z Twoich zadań, jakie wykonujesz w ramach praktyk.
- Stawiaj pytania otwarte, ale nie naciskaj rozmówcy, gdy nie będzie chciał na któreś z nich odpowiedzieć. Dopytuj, jeśli wypowiedź nie będzie dla Ciebie jasna.
- Notuj wszystkie wypowiedzi w trakcie rozmowy lub tuż po niej.

6. **Zapis rozmowy z uczniem:**

Celem rozmowy jest nawiązanie indywidualnego kontaktu z uczniem, poznanie jego zainteresowań i mocnych stron oraz, jeśli to możliwe, ogólne określenie jak uczeń widzi siebie.

Proponuj pytania do zadania uczniowi:

- Czym się interesujesz?
- Co lubisz robić w wolnym czasie?
- Kim chcesz być w przyszłości?
- Co najbardziej a co najmniej podoba Ci się w szkole?
- Jakich ludzi lubisz, a czego w ludziach nie lubisz?

- Jak reagujesz (co robisz, mówisz, czujesz), kiedy ktoś Cię krytykuje? Jak kiedy chwali?

PAMIĘTAJ!

- Pamiętaj by prowadzić rozmowę po uzyskaniu na nią zgody opiekuna praktyk lub wychowawcy i samego ucznia.
- Umów się na indywidualne spotkanie z uczniem w czasie i miejscu dogodnym dla Ciebie i Twojego rozmówcy.
- Zaplanuj na spotkanie przynajmniej pół godziny czasu.
- Przemyśl kolejność pytań, jakie chcesz zadać.
- Na wstępie poinformuj ucznia o celu rozmowy. Wyjaśnij także, że przeprowadzenie rozmowy stanowi jedno z twoich zadań, jakie wykonujesz w ramach praktyk. Zapewnij go o tym, że treść rozmowy pozostanie między Wami oraz o tym, że nie musi odpowiadać na pytania, które wydają mu się zbyt osobiste.
- Bądź wobec ucznia szczery.
- Stawiaj pytania otwarte, ale nie naciskaj rozmówcy, gdy nie będzie chciał na któreś z nich odpowiedzieć. Dopytuj, jeśli wypowiedź ucznia nie będzie dla Ciebie jasna.
- Notuj wszystkie wypowiedzi w trakcie rozmowy lub tuż po niej.
- Zanotuj także swoje obserwacje dotyczące tego, jak chętnie uczeń wypowiadał się i jakie sprawił wrażenie.

Uwaga: Tematyka rozmów z nauczycielem oraz z uczniem jest tak sformułowana, aby nie naruszać prywatności ucznia. Nie wychodzi ona poza problemy, które może poznawać student w czasie praktyki.

7. Wyniki analizy dokumentacji.

Przejrzyj dziennik klasowy oraz zeszyt uwag (jeśli jest). Zanotuj i przeanalizuj dokumentację pod kątem:

- typowych ocen ucznia,
- zróżnicowania ocen z poszczególnych przedmiotów i w obszarze danego przedmiotu,
- średnich z ocen (za semestr, rok szkolny),
- poprawek,
- drugoroczności,
- charakterystycznych uwag dotyczących zachowań ucznia (np. na jakich lekcjach przeważają uwagi negatywne).

Propozycje literatury pomocnej w realizacji zadań:

Faber E., Mazlish A. (1992) *Jak mówić, żeby dzieci nas słuchały. Jak słuchać żeby dzieci do nas mówiły*. Medium of Rodzina, Poznań.

Gordon T. (1994) *Wychowanie bez porażek w praktyce*. Pax, Warszawa.

Hamer H. (1994) *Klucz do efektywności nauczania*. VEDA, Warszawa.

- Karwowska-Struczyk M., Hajnicz W. (1986) *Obserwacja w poznaniu dziecka*. WSiP, Warszawa, s. 21-38.
- Mika S. (1987) *Psychologia społeczna dla nauczycieli*. WSiP, Warszawa, s.188-262.
- Pilkiewicz M. (1962) *Techniki socjometryczne. Wprowadzenie do badań*. Psychologia Wychowawcza, 4, s. 421-433.
- Pilkiewicz M. (1965) *Graficzna analiza materiału socjometrycznego*. Psychologia Wychowawcza, 1, s. 32-46.
- Materiały z Internetu dotyczące socjometrii.
- Suchańska A. (2007) *Rozmowa i obserwacja w diagnozie psychologicznej*, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa, s. 105-110, 208-212.

3. Organizacja pracy na praktykach – realizacja zadań kształcenia pedagogicznego

4.1. Projekty studenckie

Wybór tematu projektu do realizacji (indywidualnie lub grupowo) następuje na zajęciach konwersatoryjno-warsztatowych z pedagogiki.

Proponujemy następujące tematy projektów:

- I. Rola wartości w procesie wychowania w szkole.**
- II. Planowanie pracy wychowawczej.**
- III. Zawieranie kontraktu z klasą.**
- IV. Kierowanie zespołem klasowym w modelu behawioralnym.**
- V. Kierowanie zespołem klasowym w modelu humanistycznym.**
- VI. Przemoc w szkole.**
- VII. Integracja zespołu klasowego.**
- VIII. Uczeń zdolny w szkole.**
- IX. Relacje nauczyciel – rodzic w szkole.**
- X. Problemy początkującego nauczyciela.**

Celem realizacji projektów jest zebranie i usystematyzowanie informacji dotyczących wybranych obszarów pracy szkoły i nauczyciela.

Czasami zobowiązany będziesz do podjęcia określonych działań na terenie szkoły tj. zaplanowania i przeprowadzenia zajęć z uczniami (lekcja wychowawcza) lub np. zajęć edukacyjnych dla rodziców na wybrany temat. Pamiętaj, że zobowiązany jesteś wcześniej do **uzyskania zgody Dyrekcji Szkoły/Opiekuna praktyk** na podjęcie takich działań.

Bardzo ważne jest byś w trakcie realizacji projektów przyjmował postawę **rozumiejącego, wyjaśniającego** (a nie krytykującego, oceniającego) **badacza rzeczywistości szkolnej**. Także w stosunku **do siebie** rozwijaj postawę rozumiejącą, badawczą – próbuj pytać siebie o sens podejmowanych działań, kierujące Twoim postępowaniem wartości, przekonania.

Przewidujemy **III etapy pracy nad projektem:**

I etap realizacji projektu – zajęcia konwersatoryjno-warsztatowe.

II etap realizacji projektu – praktyki pedagogiczne.

III etap realizacji projektu – prezentacja projektu na zajęciach po praktykach pedagogicznych.

Projekt I

Rola wartości w procesie wychowania w szkole

Harmonogram pracy nad projektem:

I etap realizacji projektu – zajęcia konwersatoryjno-warsztatowe.

II etap realizacji projektu – praktyki pedagogiczne.

III etap realizacji projektu – prezentacja projektu na zajęciach po praktykach pedagogicznych.

Pytania do analizy podczas zajęć konwersatoryjnych z pedagogiki (I faza realizacji projektu):

- Czy szkoła powinna zajmować się „przekazem wartości”?
- Jaka jest rola wychowawcy w rozwoju moralnym wychowanka?
- W jaki sposób można rozbudzać u wychowanków wrażliwość na wartości?
- Jakie aktywności inspirowane przez nauczyciela (ćwiczenia) mogą uwrażliwić uczniów na wartości i pomóc im uświadomić je sobie

Pytania do analizy podczas pobytu studenta na praktykach (II faza realizacji projektu):

- Na czym konkretnie polega „przekaz wartości” w poznanej przez Ciebie szkole? (czy leży on w centrum zainteresowania szkoły, czy propagowane są antywartości)? Podaj konkretne przykłady.
- Jakie założenia odnośnie „przekazu wartości” zawarte są w programie wychowawczym poznanej przez Ciebie szkoły, a jakie ujawniły się w zaobserwowanej przez Ciebie praktyce?

Literatura obowiązkowa:

Dembo M.H. (1997) *Stosowana psychologia wychowawcza*. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa, s. 192-195, 202-203.

Fontana D. (1998) *Psychologia dla nauczycieli*. Zys i S-ka, Poznań, s. 257-259, 264-268.

Ostrowska K. (1994) *W poszukiwaniu wartości*. GWP, Gdańsk, s. 7-20.

Literatura uzupełniająca:

Ostrowska K. (1994) *W poszukiwaniu wartości*, GWP. Gdańsk, s. 22-110.

Popielski K. (red.) (1987) *Człowiek – pytanie otwarte*. R.W. KUL, Lublin.

Projekt II

Planowanie pracy wychowawczej

Harmonogram pracy nad projektem:

I etap realizacji projektu – zajęcia konwersatoryjno-warsztatowe.

II etap realizacji projektu – praktyki pedagogiczne.

III etap realizacji projektu – prezentacja projektu na zajęciach po praktykach pedagogicznych.

Pytania do analizy podczas zajęć konwersatoryjnych z pedagogiki (I faza realizacji projektu) :

- Czy kształtowanie charakteru ucznia należy do zadań szkoły i nauczyciela?
- Jakie etapy pracy należy uwzględnić, planując pracę wychowawczą z uczniami?
- Jakie są etapy przygotowania programu wychowawczego klasy?
- Jaki jest Twój cel pracy wychowawczej z uczniami?
- W jaki sposób możesz przełożyć swoją wizję wychowanka na konkretne zachowania i postawy uczniów?
- Jak można motywować ucznia/ uczniów do podjęcia określonych działań?
- Z jakich zasobów może korzystać nauczyciel planując pracę wychowawczą z klasą?
- Jak można wykorzystać godziny wychowawcze w realizacji założonego programu wychowawczego?

Pytania do analizy podczas pobytu studenta na praktykach (II faza realizacji projektu) :

- Jak nauczyciel-wychowawca planuje pracę wychowawczą z uczniami?
- Jaki jest jego cel pracy wychowawczej z uczniami?
- Jak powstaje program wychowawczy klasy?
- W jaki sposób wykorzystywane są godziny wychowawcze?

Literatura obowiązkowa:

Gurycka A. (2004) *Nauczyciel mistrzem wychowania w dzisiejszej szkole*. „Psychologia w szkole”, 4, s. 30-35.

Kalinowska M. (2004) *O sztuce wychowania – w dialogu z profesor Antoniną Gurycką*. „Psychologia w szkole”, 4, s. 39-45.

- Wybrane samodzielnie przykładowe programy wychowawcze klas szkoły podstawowej i gimnazjalnej.

Projekt III

Zawieranie kontraktu z klasą

Harmonogram pracy nad projektem:

I etap realizacji projektu – zajęcia konwersatoryjno-warsztatowe.

II etap realizacji projektu – praktyki pedagogiczne.

III etap realizacji projektu – prezentacja projektu na zajęciach po praktykach pedagogicznych.

Pytania do analizy podczas zajęć konwersatoryjnych z pedagogiki (I faza realizacji projektu) :

- Co to jest kontrakt edukacyjny?
- Jak odróżnić „komunikat edukacyjny” od kontraktu?
- Jak konstruować skuteczne kontrakty edukacyjne?
- W odniesieniu do jakich sytuacji można stosować kontrakty?
 - Kontrakt indywidualny;
 - Kontrakt grupowy;
 - Kontrakt z klasą.
- Jakie korzyści wynikają z zawierania kontraktu?
- Jakie błędy bywają popełniane przy zawieraniu kontraktów?

Pytania do analizy podczas pobytu studenta na praktykach (II faza realizacji projektu):

- Czy w szkole stosowane są kontrakty jako narzędzie pomocne w rozwiązywaniu sytuacji trudnych? W jakich sytuacjach?
- Jakie jest zdanie opiekuna praktyk/ pedagoga szkolnego na temat kontraktu edukacyjnego i jego skuteczności?
- Jakie formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz oddziaływań wychowawczych stosowane są w szkole?

Literatura obowiązkowa:

Żmijńska H. (2003) *Zawieranie kontraktu z klasą*. W: Poradnik nauczyciela, Wyd. Raabe, Warszawa Wrzesień 2003, G 1.8.

Żmijńska H. (2008) *Kontrakty jako metoda rozwiązywania trudnych sytuacji uczniów szkół ponadpodstawowych*. W: *Trudne sytuacje w gimnazjum i szkole ponadgimnazjalnej*. Wyd. Raabe, Warszawa, B.3

Literatura uzupełniająca:

Biernat T. (2000) *Kontrakty jako technika rozwiązywania problemów wychowawczych w szkole*. „*Wszystko dla szkoły. Miesięcznik z pokoju nauczycielskiego*”, 5, s.10-12.

Taraszkiewicz M. (2008) *Nauczyciel pod mostem, czyli o granicach odpowiedzialności*. „*Zeszyty Nauczycielskie*”, 7, Wyd. CKPiDN, Mielec.

Projekt IV

Kierowanie zespołem klasowym w modelu behawioralnym

Harmonogram pracy nad projektem:

I etap realizacji projektu – zajęcia konwersatoryjno-warsztatowe.

II etap realizacji projektu – praktyki pedagogiczne.

III etap realizacji projektu – prezentacja projektu na zajęciach po praktykach pedagogicznych.

Pytania do analizy podczas zajęć konwersatoryjnych z pedagogiki (I faza realizacji projektu):

- Jakie są założenia behawioralnego modelu kierowania zespołem klasowym i modelu demokratycznym według MacKenzie R.J?
- Z czego wynikają trudności w kierowaniu pracą uczniów na lekcji?
- Jakie są metody modyfikowania zachowań uczniów w klasie w behawioralnym modelu oraz modelu demokratycznym według MacKenzie R.J? Jak metody te wykorzystać w konkretnych sytuacjach?
- Jakie są mocne i słabe strony omawianego modelu kierowania zespołem klasowym?

Pytania do analizy podczas pobytu studenta na praktykach (II faza realizacji projektu):

- Jakich trudności doświadczał nauczyciel w sytuacji kierowania zespołem klasowym. Czy wykorzystywał metody behawioralnego modelu kierowania zespołem klasowym? Jeśli tak: jakie i na ile skuteczne okazały się te metody?
- Jakich trudności doświadczałaś/doświadczałeś w sytuacji kierowania zespołem klasowym?
- Czy wykorzystywałaś/-łeś metody behawioralnego modelu kierowania zespołem klasowym? Jeśli tak: jakie metody zastosowałaś/-łeś i na ile skuteczne się one okazały?
- Jaki jest pogląd nauczyciela-opiekuna na temat założeń i skuteczności metod behawioralnego modelu kierowania zespołem? Jaki jest Twój pogląd w tej sprawie?

Literatura obowiązkowa:

Clifford H.E. (2006) *Dyscyplina i kierowanie klasą*. PWN, Warszawa, s. 73-99.

MacKenzie R.J. (2008) *Kiedy pozwolić, kiedy zabronić w klasie*. GWP, Gdańsk, s. 57-94.

Literatura uzupełniająca:

Dembo M.H. (1997) *Stosowana psychologia wychowawcza*. WSiP, Warszawa, Rozdział 2. *Behawiorystyczne podejście do uczenia się*.

Dembo M.H., (1997) *Stosowana psychologia wychowawcza*. WSiP, Warszawa, Rozdział 7. *Kierowanie klasą i dyscyplina*.

Phillips D.C., Soltis J.F. (2003) *Podstawy wiedzy o nauczaniu*. GWP, Gdańsk.

Skinner B.E., (1995) *Zachowanie się organizmów*. PWN, Warszawa.

Projekt V

Kierowanie zespołem klasowym w modelu humanistycznym

Harmonogram pracy nad projektem:

I etap realizacji projektu – zajęcia konwersatoryjno-warsztatowe.

II etap realizacji projektu – praktyki pedagogiczne.

III etap realizacji projektu – prezentacja projektu na zajęciach po praktykach pedagogicznych.

Pytania do analizy podczas zajęć konwersatoryjnych z pedagogiki (I faza realizacji projektu):

- Jakie są założenia humanistycznego modelu kierowania zespołem klasowym?
- Jakie mogą napotkać trudności w kierowaniu zespołem klasowym? Z czego one wynikają?
- Jakie są metody motywowania ucznia do pracy w humanistycznym modelu? Jak metody te wykorzystać w praktyce?
- Jakie są mocne i słabe strony omawianego modelu kierowania zespołem klasowym?

Pytania do analizy podczas pobytu studenta na praktykach (II faza realizacji projektu):

- Jakich trudności doświadczał nauczyciel-opiekun praktyk w sytuacji kierowania zespołem klasowym. Czy wykorzystywał metody humanistycznego modelu kierowania zespołem klasowym? Jeśli tak: jakie i na ile skuteczne okazały się te metody?
- Jakich trudności doświadczałaś/doświadczałeś w sytuacji kierowania zespołem klasowym. Czy wykorzystywałaś/-łeś metody humanistycznego modelu kierowania zespołem klasowym? Jeśli tak: jakie metody zastosowałaś/-łeś i na ile skuteczne się one okazały?
- Jaki jest pogląd nauczyciela- opiekuna na temat założeń i skuteczności metod humanistycznego modelu kierowania zespołem? Jaki jest Twój pogląd w tej kwestii?

Literatura obowiązkowa:

Clifford H.E. (2006) *Dyscyplina i kierowanie klasą*. PWN, Warszawa, s.188-219.

Literatura uzupełniająca:

Gordon Th. (2004) *Wychowanie bez porażek w szkole*. Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa.

Rogers C. (2002) *O stawianiu się osobą. Poglądy terapeuty na psychoterapię*. Dom Wydawniczy Rebis, Poznań.

Projekt VI

Przemoc w szkole

Harmonogram pracy nad projektem:

I etap realizacji projektu – zajęcia konwersatoryjno-warsztatowe.

II etap realizacji projektu – praktyki pedagogiczne.

III etap realizacji projektu – Prezentacja projektu na zajęciach po praktykach pedagogicznych.

Pytania do analizy podczas zajęć konwersatoryjnych z pedagogiki (I faza realizacji projektu):

- Jakie cechy charakteryzują sprawcę i ofiarę przemocy?
- Jakie mechanizmy grupowe sprzyjają zachowaniom agresywnym? Jak można im przeciwdziałać?
- Jakie są zasady i kolejne kroki podejmowane w sytuacjach przemocy i mobbingu w szkole?
- Na czym polega przemoc w Internecie? Jak powinniśmy reagować w takich sytuacjach? Jak im zapobiegać?

Pytania do analizy podczas pobytu studenta na praktykach (II faza realizacji projektu):

- Jakich zachowań agresywnych byłeś świadkiem w szkole? Jak otoczenie reagowało w takich sytuacjach? Jakie kolejne działania zostały podjęte?
- Co według Ciebie w tej szkole sprzyja, a co może ograniczać zjawisko przemocy?
- Jakie rozwiązania systemowe obecne w szkole mają zapobiegać przemocy? Jak oceniasz skuteczność przyjętych rozwiązań?
- Czy spotkałeś/eś się w szkole z problemem autoagresji? Co sądzi na ten temat opiekun praktyk /pedagog szkolny?
- Czy w szkole występuje problem cyberprzemocy?

Literatura obowiązkowa:

Czapiński J. (2009) *Raport roczny programu społecznego „Szkoła bez przemocy”. Diagnoza szkolna 2009*. Wyd. FORTE, Warszawa, s. 24, 45–47, 50–59.

Maksymowska E., Sobolewska Z., Werwicka M. (2006) *Wychowywać ucząc*. CODN, Warszawa, s. 48–50.

Olweus D. (2007) *Mobbing. Fala przemocy w szkole. Jak ją powstrzymać?* Wyd., Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza, Warszawa.

Literatura uzupełniająca:

Grzebałkowska M. (2008) *Żal mi dziewczyny z mojej klasy*. „Gazeta Wyborcza”, Duży Format, 29. 04. 2008.

Rylke H., Węgrzynowska J., Milczarek A. (1998) *Wychowanie przeciw przemocy*. Akademia Sztuk Społecznych, Fund. Bene Vobis, Warszawa.

Rylke H. (1999) *Pokolenie zmian. Czego boją się dorośli?*, WSiP, Warszawa, s. 39–72

Projekt VII

Integracja zespołu klasowego

Harmonogram pracy nad projektem:

I etap realizacji projektu – zajęcia konwersatoryjno-warsztatowe.

II etap realizacji projektu – praktyki pedagogiczne.

III etap realizacji projektu – Prezentacja projektu na zajęciach po praktykach pedagogicznych.

Pytania do analizy podczas zajęć konwersatoryjnych z pedagogiki (I faza realizacji projektu):

- Jakie są kolejne fazy rozwoju grupy i jak możemy pomagać w tworzeniu pozytywnych relacji grupowych na każdym etapie jej rozwoju?
- Jak możemy zdobywać informacje o aktualnych relacjach w klasie?
- W jaki sposób nauczyciel może brać udział w tworzeniu norm grupowych klasy? Czy jest to możliwe? Czy jest to możliwe?
- Jak rozpoznać dziecko odrzucone w klasie?
- Jak pomóc w integracji z grupą dzieciom:
 - nieśmiałym?
 - zdolnym ?
 - z odmiennej kultury?
 - z odmiennych środowisk?
- Jak przeciwdziałać depolaryzacji grupowej?

Pytania do analizy podczas pobytu studenta na praktykach (II faza realizacji projektu):

- W jaki sposób wychowawca klasy uzyskuje informacje dotyczące wzajemnych relacji uczniów? Czy wspólne wyjazdy i imprezy klasowe sprzyjały integracji klasy, czy raczej pogłębiały istniejące podziały? Jakie działania mające na celu integrację klasy przynosiły najlepszy efekt? Jak się nie udały? Dlaczego? Jakie niezaplanowane zdarzenia przyczyniły się do integracji klasy? (rozmowa z wychowawcą)
- Jak oceniasz integrację z klasą dzieci:
 - nieśmiałych?
 - zdolnych?
 - z odmiennej kultury?
 - z odmiennych środowisk?
- Czy w obserwowanych klasach występowały trwałe podziały?
- Czy wystąpiło zjawisko depolaryzacji? Na czym polegało? Jakie były odmienne normy w grupach?
- Na czym polega i jak przebiega w szkole pomoc psychologiczno-pedagogiczna dziecku odrzuconemu przez innych uczniów?

Literatura obowiązkowa:

- Jagiella J. (2004) *Samotność w szkole*. „Psychologia w szkole”, 2, s. 3-16.
- Maksymowska E., Sobolewska Z., Werwicka M. (2006) *Wychowywać ucząc*. CODN, Warszawa, s. 35-40, 43.
- Mazurowska K., Cieślukowska D. (2006) *Uczeń z innego świata*. „Psychologia w szkole”, 1, s. 67-75.
- Pieróg M. (2005) *Dziecko nieśmiałe w klasie*. „Remedium”, Lipiec-sierpień.

Literatura uzupełniająca:

- Hamer H. (2000) *Oswoić nieśmiałość. Scenariusze lekcji wychowawczych*, Wyd. Veda, Warszawa.
- Jagiella J. (2005) *Trudny uczeń w szkole*. Wyd. RUBIKON, Kraków, s. 41-51.

Projekt VIII

Uczeń zdolny w szkole

Harmonogram pracy nad projektem:

I etap realizacji projektu – zajęcia konwersatoryjno-warsztatowe.

II etap realizacji projektu – praktyki pedagogiczne.

III etap realizacji projektu – prezentacja projektu na zajęciach po praktykach pedagogicznych.

Pytania do analizy podczas zajęć konwersatoryjnych z pedagogiki (I faza realizacji projektu):

- Czym charakteryzuje się uczeń zdolny?
- Jak pracować z uczniem zdolnym?
- Jakie są formy pomocy uczniowi zdolnemu?
- Na jakie trudności może napotkać dziecko zdolne w szkole?

Pytania do analizy podczas pobytu studenta na praktykach (II faza realizacji projektu):

- Jak wygląda współpraca nauczyciela z uczniem zdolnym i jego rodzicami?
- Z jakich form pomocy w szkole może korzystać uczeń zdolny?
- Jak postrzegany jest uczeń zdolny przez klasę i grono pedagogiczne?
- Z jakich metod nauczania korzysta nauczyciel we współpracy z uczniem zdolnym?

Literatura obowiązkowa:

Dzierzgowska I. (2008) *Uczniowie wybitnie zdolni w szkoła- radość czy kłopot?*, Wyd. Raabe, Warszawa.

Maksymowska E. (2000) *Dziecko zdolne w twojej klasie*. W: Poradnik nauczyciela, Wyd. Raabe, Warszawa.

Marzec M. (2008) *Uczeń zdolny... niespecjalnej troski*. „Psychologia w szkole”, 1.

Literatura uzupełniająca:

Monks F.J., Yburg I.H. (2007) *Jak rozpoznawać uzdolnione dziecko - poradnik dla rodziców*. Wyd. WAM, Kraków.

Projekt IX

Relacje nauczyciel – rodzic w szkole

Harmonogram pracy nad projektem:

I etap realizacji projektu – zajęcia konwersatoryjno-warsztatowe.

II etap realizacji projektu – praktyki pedagogiczne.

III etap realizacji projektu – prezentacja projektu na zajęciach po praktykach pedagogicznych.

Pytania do analizy podczas zajęć konwersatoryjnych z pedagogiki (I faza realizacji projektu):

- Kiedy nauczyciel wzbudza zaufanie rodziców?
- Jak reagować gdy w relacji z rodzicami:

- jestem atakowany (także w obecności uczniów)?
 - jestem kontrolowany i oceniany za plecami?
 - rodzice nie wyrażają chęci współpracy?
 - rodzice bezkrytycznie stają po stronie dziecka?
 - wywierają na mnie presję?
 - zaniedbują dziecko?
 - idealizują dziecko?
- Jak przekazywać rodzicowi informacje o dziecku?

Pytania do analizy podczas pobytu studenta na praktykach (II faza realizacji projektu):

- Jakie są formy kontaktowania się nauczyciela z rodzicami uczniów?
- W jakich sytuacjach nauczyciel decyduje się na osobisty kontakt z rodzicem? Jakich rad udzieliłby Ci na temat kontaktów indywidualnych z rodzicami ucznia?
- Jakich zasad przestrzega nauczyciel przy organizowaniu zebrań z rodzicami?
- Jakich najczęściej trudności doświadcza nauczyciel w relacji z rodzicami uczniów?

Literatura obowiązkowa:

Garstka T. (2002) *Kłopotliwy rodzic w pracy nauczyciela*. W: Poradnik wychowawcy, Wyd. Raabe.
 Maksymowska E., Werwicka M. (2003) *Jak przekazywać rodzicom negatywne informacje o dziecku?* W: Poradnik nauczyciela, Wyd. Raabe.

Literatura uzupełniająca:

Fechner-Sędzicka I., Lachowska-Żarska E. (2002) *Nauczyciele-rodzicom. Spotkania klasowe prowadzone metodą warsztatową w szkole podstawowej*. Wyd. BEA-BLEJA, Toruń.

Projekt X

Problemy początkującego nauczyciela

Harmonogram pracy nad projektem:

I etap realizacji projektu – zajęcia konwersatoryjno-warsztatowe.

II etap realizacji projektu – praktyki pedagogiczne.

III etap realizacji projektu – prezentacja projektu na zajęciach po praktykach pedagogicznych.

Pytania do analizy podczas zajęć konwersatoryjnych z pedagogiki (I faza realizacji projektu):

- Jakich zachowań powinien unikać młody nauczyciel na starcie?
- Na jakie są typowe problemy związane z rolą zawodową narażony jest nauczyciel na starcie?
- Jak chciałabyś/-łbyś być postrzegana/-any przez uczniów będąc nauczycielem?

Pytania do analizy podczas pobytu studenta na praktykach (II faza realizacji projektu):

- Jakich trudności doświadczali nauczyciele, których poznałeś/-łaś w szkole, rozpoczynając pracę?
- Jakie zjawiska pozytywne/negatywne w relacjach uczeń – nauczyciel ujawniły się podczas Twojej obecności w szkole?
- Jaki stosunek do nauczycieli przejawiają obserwowani przez Ciebie uczniowie?
- Jak praktyka wpłynęła na Twoją motywację do wykonywania zawodu nauczyciela?

Literatura obowiązkowa:

Bullough R.V. (2009) *Początkujący nauczyciele.*, Wyd. GWP, Gdańsk.

Fabiś I. (1998) *Start zawodowy bez szoku.* „Edukacja i Dialog”, 8.

Literatura uzupełniająca:

Nodzewska E. (2004) *Młody nauczyciel w zespole pedagogicznym.* Pozyskano z:

<http://www.szkolnictwo.pl/index.php?id=PU1799>

4.2. Dzienniczek doświadczeń praktykanta

Dzienniczek powinien składać się z **czterech części**:

- a) opisu przebiegu praktyki;
- b) analizy zdarzenia/sytuacji problemowej;
- c) analizy wypełnionych przez uczniów ankiet;
- d) zapisu wniosków z hospitowanych i prowadzonych samodzielnie lekcji.

a) Opis przebiegu praktyki oraz doświadczanych trudności

Forma dzienniczka zakłada, że zanotujesz **po każdym tygodniu praktyki** szczególne wydarzenia z pobytu na praktykach, w których uczestniczyłeś lub które sam zaaranżowałeś, podejmując konkretne działania. Ma to być także forma zapisu ewolucji własnych poglądów i wewnętrznego dojrzewania do zawodu nauczyciela. Wierzimy, że wspólne omówienie w grupie zebranych w szkole doświadczeń pozwoli Ci nie tylko lepiej je zrozumieć, ale i będzie kształcące dla całej grupy. Potrzebne jest zwracanie szczególnej uwagi na decyzje jakie podejmujemy uczestnicząc w rozmaitych sytuacjach. Ważne jest wydobywanie na światło dzienne sposobów naszego własnego myślenia, spoglądanie na to, jak reagowaliśmy i na co liczyliśmy w danym momencie. (D. Fish, *Kształcenie poprzez praktykę*, CODN, Warszawa 1996, s. 45-46). W tej części dzienniczka opiszesz także jakich trudności doświadczaleś w różnych obszarach pracy nauczyciela.

Opis przebiegu praktyki:

Tydzień I

Tydzień II

Tydzień III

Tydzień IV

b) Analiza zdarzenia/ sytuacji problemowej

Twoim zadaniem będzie tu **szczegółowy opis i wstępna analiza jednego zdarzenia (lub sytuacji problemowej)** z pobytu na praktykach szkolnych, które szczególnie skłoniło Cię do refleksji nad pracą nauczyciela. Może to być doświadczenie osobiste lub zaobserwowane podczas pobytu w szkole.

Poniżej zamieszczamy pytania², ułatwiających Ci opis i próbę wstępnej analizy tego zdarzenia (sytuacji problemowej).

- Dokonaj analizy faktów. Zastanów się, co się wydarzyło, kto był zaangażowany w sytuację?
- Postaw hipotezy wyjaśniające zachowania uczestników sytuacji.
- Przeanalizuj możliwe skutki reakcji
- Rozważ możliwe uczucia uczestników sytuacji.
- Zastanów się, kto i czego mógł się nauczyć w tej sytuacji (o sobie? , o innych?)
- Rozważ możliwe „plusy” i „minusy” reakcji uczestników.
- Rozważ reakcje rodziców na zaistniałą sytuację.
- Jak wg Ciebie powinno się postąpić w tej sytuacji? Kiedy? Gdzie? Dlaczego?

c) Analiza wypełnionych przez uczniów ankiet wg poniższego wzoru:

Wyniki ankiety ewaluacyjnej przeprowadzonej wśród 24 uczniów klas II w Gimnazjum ...

1. Nauczycielka – praktykantka na lekcji mówiła:

- ☐ głośno – **23**
- ☐ wyraźnie – **20**
- ☐ cicho i niezbyt wyraźnie – **2**
- ☐ zbyt szybko – **4**
- ☐ w odpowiednim tempie – **20**

2. Nauczycielka-praktykantka zachowywała się:

- ☐ swobodnie i naturalnie – **20**
- ☐ swoją postawą prezentowała pewność siebie i spokój – **2**
- ☐ widać było, że się stresuje – **2 itd.**

² Opracowane na podst.:

M. Jaroszewska (2001) *Analiza sytuacji wychowawczej – propozycja*. W: Poradnik wychowawcy, Wyd. Raabe, Warszawa.

D. Tripp, (1996) *Zdarzenia krytyczne w nauczaniu*. WSiP, Warszawa, s. 46-47.

6. Czy chętnie brałeś/-aś udział w lekcjach praktykantki? Odpowiedź uzasadnij.

☐ **tak, ponieważ:**

- rozumiałam wszystko, byłam ciekawa;
- dobrze tłumaczyła, co mam zrobić;
- praktykanta tłumaczyła o co chodzi, mówiła zrozumiale;
- były ciekawe i interesujące;
- były prowadzone ciekawie;
- były ciekawe, pani dobrze tłumaczyła i potrafiła przyznać się do błędu;
- praktykantka w pewien sposób zachęcała do wspólnej współpracy na lekcji
- rozumiałam, co mówiła i potrafiłam odpowiedzieć na jej pytania;
- się nie stresowałam;
- jasno i zrozumiale prowadziła zajęcia;
- lekcje były prowadzone w ciekawy sposób;
- pani ciekawie je prowadziła;
- lekcje były prowadzone ciekawie;
- pani praktykantka jest bardzo sympatyczna osobą;
- było wesoło i pani odpowiadała na wszystkie pytania;
- zawsze można dowiedzieć się czegoś ciekawego;
- mówiła jasno i wyraźnie;
- były ciekawe, z humorem;
- atmosfera była przyjazna i rodzinna, pani praktykantka była wyrozumiała i cierpliwa.

☐ **nie, ponieważ**

- krępowalam się, bo każdy błąd był poprawiany itd.

Komentarz praktykanta do ankiety (przykład)

Wyniki ankiety bardzo mnie zaskoczyły. Uczniowie okazali się dla mnie bardzo łaskawi☺ Myślę jednak, że ich opinie są szczere i prawdziwe (ankieta była anonimowa). Cieszę się, że moje starania w przygotowanie dobrej lekcji zostały zauważone i docenione. Nie ukrywam, że najbardziej ciekawiły mnie odpowiedzi na pytania otwarte, bo to właśnie one w najlepszy sposób pokazały stosunek uczniów do mojej osoby jako nauczyciela. Przyznaję, że liczyłam na to iż pojawią się wypowiedzi na temat mojego dobrego kontaktu z uczniami. No i rzeczywiście uczniowie czuli, że mam z nimi ten kontakt, co bardzo mnie cieszy. Sporo uczniów napisało, że dobrze tłumaczyłam. Świetnie, bo przecież umiejętność tłumaczenia to podstawowa umiejętność, którą powinien mieć każdy nauczyciel. Większość uczniów uważała moje lekcje za ciekawe, chętnie brali udział w zajęciach. Przed praktykami myślałam w jaki sposób wprowadzić trochę humoru . Wyszło mi to zupełnie spontanicznie i cieszę się, że uczniowie zwrócili na to uwagę. Myślę, że opinie uczniów na mój temat zgadzają się w zupełności z tym jaka naprawdę jestem. Dzięki temu wiem, że podczas praktyk byłam naturalna, byłam sobą, uczniowie odkryli całą „ja”. Właściwie nie ma w ankiecie odpowiedzi, z którymi mogłabym się nie zgodzić.

Ankieta dała mi bardzo wiele. Po pierwsze podbudowała mnie w tym co robię. Po drugie wskazała moje mocne strony, które zwracają uwagę uczniów i które uczniowie cenią. W końcu dała mi też motywację do dalszej pracy nad sobą i nad moim warsztatem. Bardzo dobre wyniki ankiety nie są powodem, dla którego mogłabym usiąść

na laurach. Wręcz przeciwnie! Uczniowie wystawiając mi taką dobrą opinię bardzo wysoko postawili mi poprzeczkę, ale dodali również mnóstwo zapasu do dalszej pracy i doskonalenia.

Poniżej załączamy wzory ankiet dla uczniów. Wypełnione przez uczniów ankiety dołącz do portfolio!

UWAGA: możesz po wcześniejszej konsultacji z osobą prowadzącą zajęcia z pedagogiki dołączyć do ankiety własne pytania, dotyczące przebiegu Twojej praktyki, które chciałbyś/ chciałybyś zadać uczniom

Wersja A (dla praktykantki)

Ankieta

- ☐ uczeń
- ☐ uczennica

Szkoła:

- ☐ podstawowa
- ☐ gimnazjum
- ☐ ponadgimnazjalna

Klasa

*Zaznacz **X** wszystkie odpowiedzi, z którymi się zgadzasz. Uzasadnij swoją odpowiedź tam, gdzie jest to wskazane.*

1. Nauczycielka-praktykantka na lekcji mówiła:

- ☐ głośno
- ☐ wyraźnie
- ☐ cicho i niezbyt wyraźnie
- ☐ zbyt szybko
- ☐ w odpowiednim tempie

2. Nauczycielka-praktykantka zachowywała się:

- ☐ swobodnie i naturalnie
- ☐ swoją postawą prezentowała pewność siebie i spokój
- ☐ widać było, że się stresuje

3. Instrukcje i pytania nauczycielki-praktykantki były:

- ☐ zrozumiałe
- ☐ czasem niezrozumiałe, ale praktykantka je tłumaczyła
- ☐ niezrozumiałe, praktykantka nie potrafiła ich wytłumaczyć

4. Lekcje prowadzone przez nauczycielkę-praktykantkę były:

- ☐ bardzo interesujące
- ☐ interesujące
- ☐ takie sobie
- ☐ nudne

5. Czy byłeś (łaś) aktywny na lekcji?

- ☐ tak
- ☐ nie
- ☐ czasami

6. Czy chętnie brałeś (-łaś) udział w lekcjach nauczycielki-praktykantki? Odpowiedź uzasadnij.

- ☐ tak, ponieważ
.....
- ☐ nie, ponieważ
.....

7. Czy chciałbyś (-abyś) mieć jeszcze lekcje z tą nauczycielką-praktykantką?

- ☐ tak oczywiście!
- ☐ czemu nie?
- ☐ raczej nie, wolałbym/wolałabym kogoś innego
- ☐ zdecydowanie nie

8. Jakie cechy nauczycielki-praktykantki uważasz za jej:

- mocne strony i zalety:
.....
- słabe strony i wady
.....

Wersja B (dla praktykanta)

Ankieta

- ☐ uczeń
- ☐ uczennica

Szkoła:

- ☐ podstawowa
- ☐ gimnazjum
- ☐ ponadgimnazjalna

Klasa

*Zaznacz **X** wszystkie odpowiedzi, z którymi się zgadzasz. Uzasadnij swoją odpowiedź tam, gdzie jest to wskazane.*

1. Nauczyciel-praktykant na lekcji mówił:

- ☐ głośno
- ☐ wyraźnie
- ☐ cicho i niezbyt wyraźnie
- ☐ zbyt szybko
- ☐ w odpowiednim tempie

2. Nauczyciel-praktykant zachowywał się:

- ☐ swobodnie i naturalnie
- ☐ swoją postawą prezentował pewność siebie i spokój
- ☐ widać było, że się stresuje

3. Instrukcje i pytania nauczyciela-praktykanta były:

- ☐ zrozumiałe
- ☐ czasem niezrozumiałe, ale praktykant je tłumaczył
- ☐ niezrozumiałe, praktykant nie potrafił ich wytłumaczyć

4. Lekcje prowadzone przez nauczyciela-praktykanta były:

- ☐ bardzo interesujące
- ☐ interesujące
- ☐ takie sobie
- ☐ nudne

5. Czy byłeś (-łaś) aktywny na lekcji?

- ☐ tak
- ☐ nie
- ☐ czasami

6. Czy chętnie brałeś (-łaś) udział w lekcjach nauczyciela-praktykanta? Odpowiedź uzasadnij.

- ☐ tak, ponieważ
.....
- ☐ nie, ponieważ
.....

7. Czy chciałbyś (-łabyś) mieć jeszcze lekcje z tym nauczycielem-praktykantem?

- ☐ tak oczywiście!
- ☐ czemu nie?
- ☐ raczej nie, wolałbym/wolałabym kogoś innego
- ☐ zdecydowanie nie

8. Jakie cechy nauczyciela-praktykanta uważasz za jego

- mocne strony i zalety:
.....
- słabe strony i wady
.....

d) Zapis wniosków z hospitowanych i prowadzonych samodzielnie lekcji

Oczekujemy, że będziesz zapisywał na bieżąco najważniejsze swoje wnioski z hospitowanych i prowadzonych samodzielnie lekcji wg następującego wzoru:

krótki opis postępowania obserwowanego nauczyciela/uczniów

→ wnioski dotyczące pracy dydaktyczno-wychowawczej

4.3. Kompetencje nauczycielskie praktykanta – arkusz obserwacji

Oczekujemy, że arkusz obserwacji Twoich kompetencji nauczycielskich, wypełniony przez opiekuna praktyk w szkole, pomoże Ci w diagnozowaniu własnych potrzeb doskonalenia zawodowego i planowaniu dalszego rozwoju zawodowego, zgodnie z własnymi przekonaniami, wartościami.

Kompetencje nauczycielskie praktykanta w zakresie sprawnego prowadzenia lekcji

– arkusz obserwacji

Instrukcja: Proszę wstawić X w polu, które najlepiej opisuje typowe lub najczęściej obserwowane zachowania praktykanta.

- brak – brak sytuacji do oceny tego obszaru w trakcie obserwacji
- 0 – poważne zastrzeżenia do zachowania praktykanta w tym obszarze
- 1 – odpowiada oczekiwaniom nauczyciela
- 2 – rozwija się satysfakcjonująco
- 3 – celująco, profesjonalnie, twórczo

Opis działań studenta	Brak możliwości oceny	0 pkt.	1 pkt	2 pkt.	3 pkt.	Uwagi:
I. Kompetencje merytoryczne praktykanta						
1. Posiada umiejętność dostosowania oferowanej wiedzy do możliwości uczniów.						
2. Samodzielnie łączy treści przedmiotowe z treściami innych przedmiotów.						
3. Swobodnie odpowiada na zadawane przez uczniów pytania.						
4. Potrafi poprawić popełnione przez uczniów błędy merytoryczne.						
5. Przestrzega zasady bezpieczeństwa pracy przy realizacji eksperymentów. ³						
6. Popełnia błędy merytoryczne.	Uwagi:					
II. Umiejętność sprawnego planowania i kierowania lekcją						
a. Planowanie						
1. Samodzielnie przygotowuje scenariusz/konspekt lekcji.						
2. Poprawnie określa ogólne i szczegółowe cele lekcji.						
b. Prezentacja materiału						
1. Zapoznaje uczniów z tematem, planem i celami lekcji.						
2. Jasno tłumaczy omawiane zagadnienia.						

³ Dotyczy przedmiotów przyrodniczych.

3. Zachowuje ciągłość w prezentacji materiału.						
4. Podaje przykłady ilustrujące omawiane zagadnienie.						
5. Prosi uczniów, by podali przykłady ilustrujące omawiane zagadnienie.						
6. Upewnia się, czy stosowane słownictwo jest zrozumiałe						
7. Przeznacza czas na zadawanie pytań.						
8. Podsumowuje przeprowadzoną lekcję lub zachęca do tego uczniów.						
9. Tłumaczy wykonanie zadania domowego.						
10. Potrafi zrealizować lekcję wg zaplanowanego scenariusza, w wyznaczonym czasie.						
c. Wykorzystywane aktywizujących metod i formy nauczania						
1. Stosuje różnorodne formy pracy (indywidualna, zbiorowa, grupowa).						
2. Poprawnie stosuje wybrane aktywizujące metody nauczania.						
3. Dostosowuje metody pracy i pomoce dydaktyczne do różnych stylów uczenia się uczniów.						
4. Przygotowuje ciekawe, czytelne pomoce dydaktyczne.						
5. Poprawnie organizuje i kontroluje pracę uczniów w małych grupach.						
6. W sposób zrozumiały dla uczniów formułuje instrukcje do zadań.						
d. Zachęcanie do samodzielności w myśleniu, działaniu						
1. Stawia pytania otwarte, problemowe.						
2. Zostawia uczniom czas do namysłu.						
3. Zachęca uczniów do stawiania pytań.						
4. Stwarza możliwość poszukiwania i rozwiązywania problemów przez uczniów.						
e. Elastyczność w działaniu, gotowość do innowacji						
1. W miarę potrzeby wprowadza modyfikacje do planu lekcji.						
2. Nie boi się innowacji, stara się realizować własne pomysły.						
III. Ocenianie i ewaluacja						
1. Jasno określa zasady oceniania pracy (zgodnie z PSO) i przestrzega ich przy sprawdzaniu prac uczniów.						
2. Stosuje różne metody oceniania.						
3. Przekazuje uczniom informację						

zwrotną na temat ich działań.						
4. Poprawnie ocenia pracę uczniów.						
5. Chętnie przyjmuje udzielane informacje zwrotne, szczegółowo analizuje popełniane błędy i szuka sposobów doskonalenia własnego warsztatu pracy.						
IV. Autoprezentacja						
1. Swoją postawą i zachowaniem prezentuje pewność i spokój.						
2. Mówi głośno, wyraźnie.						
3. Swobodnie porusza się po klasie						
4. Przejawia zainteresowanie tematem.						
V. Kontakt praktykanta z uczniem/klasą						
1. Przejawia pozytywny stosunek do uczniów (słowa, gesty, spojrzenia).						
2. Stara się nawiązywać kontakt z całą klasą (kontakt wzrokowy, kierowanie pytań, poruszanie się po klasie itp.).						
3. Uważnie słucha wypowiedzi uczniów.						
VI. Motywowanie uczniów						
1. Stara się wzbudzić zainteresowanie tematem.						
2. Wprowadzając nowe treści odwołuje się do wiedzy uprzedniej uczniów.						
3. Informuje uczniów o celu wykonywanych zadań.						
4. Zachęca do pracy poprzez pochwały, docenianie wysiłku.						
5. Wzmacnia pozytywne zachowania uczniów na lekcji.						
6. W miarę potrzeby aktywizuje uczniów dodatkowymi zadaniami.						
VII. Utrzymywanie dyscypliny/kierowani zespołem klasowym						
1. Ustala z uczniami jasne zasady pracy na lekcji.						
2. Szybko, nie zakłócając przebiegu lekcji, reaguje w sytuacji naruszania ustalonych reguł.						
3. Uczniów zakłócających przebieg lekcji aktywizuje przez działanie (podejście do tablicy, odczytanie fragmentu tekstu itp.).						
4. Mówi o swoich uczuciach, gdy zachowanie uczniów stanowi dla niego problem.						
5. Pomaga uczniom w wyrażaniu własnych uczuć na temat						

doświadczanych na lekcji problemów.						
VIII. Indywidualizacja w nauczaniu						
1. Zwraca się do uczniów po imieniu.						
2. Docenia pomysły uczniów						
3. Stwarza możliwość pracy indywidualnej.						
4. W miarę potrzeby różnicuje tempo pracy uczniów i trudność wykonywanych zadań.						
Ogólna ocena radzenia sobie w klasie (w skali 2-5):						

5. Harmonogram pracy studenta

5.1. Harmonogram pracy studenta na praktykach

Zachęcamy Cię (w miarę możliwości) do rozpoczynania praktyk już sierpniową Radą Pedagogiczną oraz realizacji projektu od pierwszych dni pobytu uczniów w szkole. Szczególnie jest to cenne przy obserwacji pierwszych spotkań uczniów z nauczycielami – autoprezentacji, dobrego startu zawodowego, budowania autorytetu.

Na zakończenie praktyk wspólnie z ich opiekunem praktyk w szkole dokonajcie podsumowania przebiegu twojej pracy w szkole: porozmawiajcie o zaobserwowanych Twoich kompetencjach i potrzebach dalszego rozwoju. (*Kompetencje nauczycielskie praktykanta* – arkusz obserwacji)

5.2. Harmonogram pracy studenta po praktykach w ramach kształcenia psychologicznego

Portfolio (wraz z kompletem dokumentacji) powinien przynieść po odbyciu praktyk, na pierwsze zajęcia konwersatoryjno-warsztatowe z psychologii (w październiku). Zebrane materiały będą tam omawiane wraz ze wskazaniem na kolejne kroki prowadzenia diagnozy w nurcie rozumienia zachowań ucznia.

5.3. Harmonogram pracy studenta po praktykach w ramach kształcenia pedagogicznego

Portfolio (wraz z kompletem dokumentacji) powinien przynieść po odbyciu praktyk, na pierwsze zajęcia konwersatoryjno-warsztatowe z pedagogiki (w październiku). **Należy przygotować je w wersji elektronicznej (e-portfolio) i przesłać do oceny, do osoby prowadzącej zajęcia w ustalonym z nią terminie.**

Uwaga: Ciekawsze materiały i refleksje studentów, za zgodą autorów, mogą zostać opublikowane w Wydawnictwie Centrum Edukacji Nauczycielskiej Uniwersytetu Wrocławskiego.

6. Kryteria oceny port folio

6.1. Kształcenie psychologiczne

Materiały zebrane w portfolio będą omawiane na zajęciach z psychologii po praktykach ciągłych. Na ich podstawie student sformułuje diagnozę indywidualną ucznia i wskazówki do pracy z nim. Na ocenę końcową zajęć będzie miał wpływ poziom przygotowania materiałów portfolio, poziom przygotowanej diagnozy oraz uczestnictwo i aktywność studenta w czasie zajęć.

6.2. Kształcenie pedagogiczne

Warunki przyjęcia portfolio studenta do oceny:

- jego poprawność stylistyczna i edytorska,
- wysłanie e-portfolio w terminie, ustalonym z prowadzącym zajęcia.

Realizacja zadań kształcenia pedagogicznego na praktykach będzie oceniana punktowo według następujących kryteriów:

Projekt (0- 3 pkt.):

- wykonanie zaplanowanych zadań (1 pkt.)
- oryginalność zrealizowanego projektu (1 pkt.)
- odniesienie praktyki do teorii poznanej na zajęciach z pedagogiki (1 pkt.)

Dzienniczek doświadczeń studenta (0-15 pkt.)

a. opis przebiegu praktyki oraz **doświadczanych trudności** (0-3 pkt.)

- osobisty charakter
- systematyczność opisu
- refleksyjność (umiejętność dostrzegania problemów, zadawania pytań)

b. analiza zdarzenia/sytuacji problemowej (0-6 pkt.)

- szczegółowość opisu sytuacji (2 pkt.)
- pogłębiona analiza sytuacji problemowej (2 pkt.)
- projektowanie własnych działań (2 pkt.)

c. analiza wypełnionych przez uczniów ankiet (0-3 pkt.)

- zestawienie liczbowe wyników ewaluacji (1 pkt.)
- szczegółowy komentarz wyników ankiety (2 pkt.)

d. zapis wniosków z hospitowanych i prowadzonych samodzielnie lekcji (0-3 pkt.)

- szczegółowość opisu (kolejnych etapów lekcji, a nie jedynie fragmentu) (1 pkt.)
- zapis konkretnych wniosków (2 pkt.)

Ocena końcowa:

Ilość punktów	Ocena
9-10	3,0
11-12	3,5
13-14	4,0
15-16	4,5
17-18	5,0

7. Obowiązki osób współpracujących w realizacji praktyk pedagogicznych

OBOWIĄZKI PRAKTYKANTA PRZEBYWAJĄCEGO NA PRAKTYCE

- Zapoznanie się w obecności nauczyciela praktyk w szkole z zasadami funkcjonowania szkoły, procedurami i regulacjami prawnymi, włączając w to procedury dotyczące nagłych wypadków.
- Zapoznanie się z dokumentacją szkoły i sposobem jej wypełniania.
- Solidne przygotowywanie się do realizacji przewidzianych na praktykach zadań.
- Adekwatne planowanie i organizowanie zajęć klasowych.
- Udział w wybranych zajęciach przewidzianych w harmonogramie pracy szkoły i planie praktyki.
- Bycie obecnym i punktualnym.
- Powiadamianie nauczyciela opiekuna, najwcześniej jak to możliwe o spóźnieniu lub nieobecności.
- Systematyczne i szczegółowe sporządzanie dokumentacji praktyk pedagogicznych, zgodnie z instrukcją do praktyk i narzędziami otrzymanymi na uczelni. Regularne refleksje dotyczące wypełniania obowiązków praktykanta.
- Dzielenie się codziennymi trudnościami z nauczycielem opiekunem, zanim przekształcą się one w poważniejsze problemy.
- Korzystanie z porad, informacji zwrotnych nauczyciela opiekuna i opiekuna uniwersyteckiego.
- Zachowanie poufności w sprawach dotyczących uczniów, ich rodzin i nauczycieli.

OBOWIĄZKI OPIEKUNA PRAKTYK PEDAGOGICZNYCH W SZKOLE

W stosunku do praktykanta:

- Zapoznanie praktykanta z zasadami funkcjonowania szkoły, procedurami i regulacjami prawnymi, włączając w to procedury dotyczące nagłych wypadków.
- Ustalenie wraz z praktykantem planu praktyki. Omówienie wzajemnych oczekiwań, a zwłaszcza wyjaśnienie odpowiedzialności za przygotowywanie i przeprowadzenie lekcji.
- Przedstawienie praktykanta gronu pedagogicznemu, pokazanie całego zaplecza szkoły, zapoznanie z dokumentacją szkoły.
- Przedstawienie praktykanta klasie, podkreślenie jego uprawnień i kompetencji nauczycielskich.
- Ułatwienie studentowi startu zawodowego na praktykach, poprzez stopniowe wprowadzania w pracę nauczyciel i branie odpowiedzialności za wszystkie aspekty nauczania, jak również obowiązki pozalekcyjne.
- Częsta obserwacja praktykanta i udzielanie informacji zwrotnych dotyczących silnych i słabych stron praktykanta.
- Dostarczenie praktykantowi dostępu do dokumentacji uczniów i innych ważnych informacji, z zachowaniem poufności tych danych.

- Służenie radami dotyczącymi aspektów wychowawczych pracy z uczniami.
- Dostarczanie okazji do obserwowania i omawiania własnej praktyki nauczycielskiej.
- Umożliwienie kontaktu z innymi pracownikami szkoły (pedagog, psycholog, stażyści, udział w posiedzeniu rady pedagogicznej) oraz rodzicami uczniów (udział w zebraniu rodziców, posiedzeniu rady szkoły).
- Zachęcanie praktykanta do zadawania pytań i szukania porad.

OBOWIĄZKI UCZELNI I OPIEKUNA Z RAMIENIA UCZELNI

W stosunku do praktykanta:

- Poznanie studenta, którym się opiekuje (diagnoza rozumiejąca)
- Przygotowanie merytoryczne studentów do startu zawodowego w szkole (nauczyciel jako dydaktyk, wychowawca, pracownik szkoły itp.
- Przygotowanie do realizacji na praktykach przewidzianych zadań i prowadzenia dokumentacji – opracowanie szczegółowej instrukcji do praktyk (*ABC praktykanta*).
- Wspieranie studentów w realizacji zadań podczas pobytu na praktykach poprzez moderowaną pracę na odległość, system indywidualnych konsultacji, umożliwienie wzajemnych konsultacji i dialogu praktykantów (internetowe forum dyskusyjne na serwerze CEN *Student na praktykach – założenia i rzeczywistość*).
- Tworzenie, w miarę potrzeb, grup wsparcia dla praktykantów.
- Prowadzenie po praktykach zajęć dla studentów, których celem jest integracja doświadczeń studenta z praktyki z jego wiedzą pedagogiczną i zachęcanie do dalszego rozwoju zawodowego.
- Organizowanie spotkań student – opiekun praktyk pedagogicznych w szkole – opiekun z ramienia uczelni, służących omówieniu wspólnych doświadczeń i refleksji związanych z pobytem studenta na praktykach w szkole.
- Stworzenie systemu promocji studentów wyróżniających się na praktykach.